

Література

1. Веретеннікова І.А. Формування гуманістичних ціннісних орієнтацій у студентів – філологів у навчальному процесі в контексті міжкультурної комунікації. // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. Збірник наукових праць. Луганськ, 2006. – № 1(14).
2. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2005.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М., 1999.
4. Кондрашова Л.В. Педагогічні знання в змісті педагогічної підготовки майбутніх учителів.// Педагогіка вищої та середньої школи. Збірник наукових праць. Кривий Ріг, 2006. – № 14.
5. Морозова В. Личностно – ориентированный подход в подготовке современного юриста. // Учитель. – 2004. – № 4.
6. Новикова Г.П. Ориентация на гуманистические традиции и ценности как идеология инновационных образовательных процессов. //Педагогическое образование и наука. М. 2005. – №5.
7. Овсянников В.И. Исследование концептуальных основ дистанционного образования в условиях развития электронного обучения. Межвузовский центр дистанционного образования МГОПУ, 2004.
8. Сендеров В. Солидаризм – третий путь Европы? // Новый мир. – 2003. – №2.

В.В.Іванова

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В статье рассматривается педагогическое творчество как показатель готовности будущего педагога к профессиональной деятельности.

The article deals with the pedagogical creative work as a showing of future teachers readiness for professional activity.

Формування творчої особистості сучасного вчителя неможливо без цілеспрямованої, систематичної й педагогічно керованої підготовки студентів в умовах педагогічного університету. Розвиток творчих здібностей майбутніх педагогів, оволодіння теоретичними основами педагогічної творчості й уміннями творчої професійної діяльності протікає продуктивно, якщо педагогічний

процес особистісно зорієнтовано та створено умови для творчої самореалізації кожного студента.

Завдання вищої школи полягає в тому, щоб перетворити навчання в процес особистісного розвитку й професійно-творчого саморозвитку майбутніх фахівців. Показником професійно-творчого розвитку особистості виступають інтегральні характеристики, що детермінують результативність педагогічної праці та його творчий характер. Інтегральні характеристики особистості є об'єктом розвитку (саморозвитку) професійного обліку майбутнього вчителя.

Основу творчого професійного становлення особистості складає професійна свідомість, тобто усвідомлення студентом свого професійного "Я" у трьох аспектах: у системі професійної діяльності, спілкування та формування творчого потенціалу власної особистості. Професійна самосвідомість поєднує когнітивний, афективний і поведінковий компоненти, а їхня взаємодія забезпечує творчий характер педагогічної діяльності.

Проблема творчості в педагогічному процесі не є новою. У далеку давнину філософські основи творчості намагалися обґрунтувати Архімед, Геракліт, Сократ. Трохи пізніше їхні ідеї одержують розвиток у роботах Р. Декарта, Ф. Бекона, Т. Лейбніца та ін. Заслуга цих учених полягає в тому, що вони з філософських позицій намагалися пояснити процеси творчого мислення. Нажаль, їхні ідеї тривалий час не знаходили практичного застосування, оскільки соціальне замовлення на творчу особистість не було таким актуальним.

Тільки на початку XIX сторіччя проблема творчості стала привертати увагу вчених.

У філософському енциклопедичному словнику творчість трактується як "діяльність, що породжує щось нове на основі реорганізації наявного досвіду й формування нових комбінацій знань, умінь, продуктів" [2, с. 670].

У педагогічній енциклопедії наведено таке визначення: "творчість" – вища форма активності та самостійної діяльності людини. Творчість оцінюється за її соціальною значимістю та оригінальністю. Творчість – це здатність дивуватися, вміння знаходити зв'язок нестандартних ситуацій, націленість на відкриття нового і здатність глибоко усвідомити власний досвід [1, с. 215-219].

Проблемі становлення творчої особистості свої роботи присвятили М. Бердяєв, В. Зеньковський, В. Загвязинський,

В. Розанов, В. Решетько, Я. Пономарьов, М. Блох, В. Кан-Калик, М. Нікандров, В. Соловійов та ін.

Взагалі педагогічна творчість – це оптимальна модель учительської діяльності, що сполучає в собі логіку розвитку педагогічної науки й соціальне замовлення на підготовку творчої особистості. Учительська праця, в основі якої лежить оптимально й доцільно організований педагогічний процес, завжди творча, оскільки ніколи не можуть збігатися умови, завдання й способи педагогічного впливу вчителя, можливості сприйняття учнів, рівні готовності до співтворчості з однієї й іншої сторін тощо. Тому, як і в яких умовах, обставинах не протікав би він – це завжди творчий, неповторний процес, що впливає на особистість студента.

Важливою характеристикою творчості є сприйняття нових ідей, здатність знаходити й ставити проблеми, незалежність поведінки й суджень і разом з тим гнучкість думок, уміння відмовлятися від попередніх тверджень, критичність, сміливість, самостійність поглядів. Творчість багато в чому визначається тим, яке місце в наборі якостей особистості майбутнього педагога посідають завзятість, наполегливість, уміння забезпечити регулярність і результативність розумової праці.

Творчість завжди пов'язана зі створенням чогось оригінального, індивідуального, пошуком самостійного шляху до досягнення ідеї й нестандартного рішення, вона містить у собі момент непередбачуваності, невизначеності її протікання неможливе без уяви, інтуїції, новизни. В особистості загострюється здатність до нестандартних рішень. Ситуація піднесення звичайних педагогічних прийомів і правил формує готовність до несподіваних ситуацій, проявляється в умінні діяти в непередбачених обставинах.

Творчість учителя – це насамперед індивідуальна творчість. Середовище, у якому відбувається творчий пошук, не тільки сприяє емоційному настрою, але й значною мірою визначає ефективність і якість знаходження нестандартних і оптимальних рішень у всіх аспектах педагогічної діяльності. Професійна творчість виражається в створенні соціально значущого й особистісно значущого, нового продукту. Об'єктивно значуща для суспільства професійна творчість виражається в створенні нових психологічних і педагогічних теорій, методів або методик, матеріальних і духовних цінностей, що мають велике соціальне значення для психолого-педагогічної науки.

Суб'єктивно значуща професійна творчість виражається в реалізації нових методик вирішення завдань, оригінальних психолого-

педагогічних прийомів впливу й взаємодії. Професійна творчість – це вмiле варіювання й комбiнування вiдомих у психолого-педагогiчнiй науцi методiв i прийомiв, iх новi сполучення з огляду на особистiсне замовлення й проблемно-професiйну ситуацiю, потребу створення духовних цiнностей, значущих для особистостi. Педагогiчна дiяльнiсть включає в себе творчу природу особистостi вчителя й педагогiчної працi. Становлення творчої особистостi в освiтньому процесi протiкає успiшно, якщо в його основi лежить педагогiчна творчiсть i немає мiсця формалiзму, ремiсництву, педагогiчнiй догмi.

Завдання вищої педагогiчної школи полягає в тому, щоб навчання зробити творчим процесом, що стимулює становлення творчої iндивiдуальностi майбутнiх педагогiв. Цi два процеси тiсно пов'язанi мiж собою й взаємообумовленi, тому що творча особистiсть визначає характер педагогiчної дiяльностi, у свою чергу, творча робота формує творчу iндивiдуальнiсть.

Рiвнi педагогiчної творчостi

Творчiсть педагога виявляється на рiзних рiвнях педагогiчної дiяльностi, якi обумовленi метою й засобами вирiшення низки педагогiчних завдань, якi постiйно ускладнюються, але мають бути вирiшенi. Розрiзняють такi рiвнi педагогiчної творчостi:

I рiвень – науково-дослiдницький: забезпечуються концептуальнi пiдходи до розробки програми i реалiзацiя пошуку за заданими параметрами.

II рiвень – адаптивно-прогностичний: педагог здатен трансформувати iнформацiю в процесi педагогiчної дiяльностi з урахуванням конкретної ситуацiї, проектуючи при цьому кiнцевий результат;

III рiвень – iнформацiйно-вiдтворюючий: педагог здатен вiдтворювати досвiд iнших, вирiшувати елементарнi педагогiчнi задачi з метою досягнення результатiв, якi прогнозувалися.

IV рiвень – креативно-прогностичний: проявляється здатнiсть ставити складнi задачi та визначати стратегiю i засоби iх вирiшення.

V рiвень – рацiоналiзаторський: педагог виявляє здiбностi до нестандартної дiяльностi, здатнiсть вирiшувати творчi задачi, реалiзувати новаторський пiдхiд до постановки i вирiшення педагогiчних проблем.

Основнi ознаки творчостi

1. Вияв гнучкостi в педагогiчнiй дiяльностi, вмiння приймати оптимальне рiшення в конкретних ситуацiях.

2. Володіння прийомами наукового аналізу й синтезу.
3. Уміння впроваджувати науку в практику, бачення основних ідей впровадження.
4. Здатність розробляти науково-практичні методики.
5. Уміння вникати в проблему, бачити перспективу.
6. Здатність прогнозувати продуктивну педагогічну діяльність, експериментувати, створювати педагогічні інновації.
7. Здатність перетворювати педагогічну діяльність у творчий процес.
8. Вихід за межі створеної системи знань.
9. Уміння переносити знання в різні педагогічні умови й ситуації.

Характеристика творчої особистості вчителя, основні компоненти її структури

Успішність творчої діяльності особистості визначається здатністю до творчості – креативністю. Здатність до творчості народжується й розвивається в процесі творчого пошуку. Індивідуальний характер педагогічної діяльності виявляється через особистісні якості вчителя. У творчій діяльності виявляються не тільки індивідуальні якості, мотиви, ціннісні установки, характер та етична спрямованість, але й відношення суб'єкта діяльності до мети діяльності, інших людей, до самого себе.

Основні компоненти творчої особистості

У структурі творчої особистості виокремлюють:

1. Творчий потенціал – це передумова педагогічної творчості та її результату.
2. Творчу спрямованість, що характеризується внутрішньою активністю та мотивами творчої діяльності.
3. Індивідуально-психологічну своєрідність, яка виявляється у творчому мисленні, здатності до новаторства, нестандартного вирішення проблем, вияв творчої активності під час створення нових методик, технологій, авторських програм.

Показники творчого зростання вчителя

Розвиток творчої особистості визначається за ступенем розвитку здібностей. Здібності – це якості особистості, що реалізують конкретні психологічні функції, які мають індивідуальний ступінь прояву, що відображається в успішності і якісній своєрідності виконання діяльності.

Творчі здібності проходять дві стадії розвитку:

- загальні здібності, що визначають рівень творчих здібностей особистості, які не належать до конкретної галузі діяльності;

– спеціальні здібності, що обумовлюють створення нового продукту в конкретній ситуації, творчій діяльності.

На початку діяльності можна говорити про наявність загальних здібностей, що є основою, фундаментом спеціальних. У системі спеціальних здібностей учителя головуюча роль відводиться педагогічним здібностям, спеціальним творчим здібностям.

Стимулювання педагогічної творчості можливе лише тоді, коли педагог здатен досліджувати продуктивність власної діяльності.

Педагогічна підготовка, що поєднує у своєму змісті педагогічні дисципліни, самостійну роботу й педагогічну практику, містить у собі великі можливості щодо розвитку творчого потенціалу студентів.

Творчість у навчальному процесі припускає стратегію вивільнення внутрішніх ресурсів, що включають здатність студента вирішувати ціннісно-професійні проблеми, протистояти педагогічному догматизму й формалізму, активно впливати на освітньо-педагогічне середовище, бути незалежним від зовнішнього тиску та нестандартно підходити до вирішення професійних завдань.

Література

1. Педагогическая энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, 1968. – Т. 4. – С. 215-219.
2. Философский энциклопедический словарь / Под ред. Л.Ф.Ильичева, П.Н.Федосеева и др.. – М.: Советская энциклопедия, 1983. – 575с.

М. Бабков

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА-ЮРИСТА

Стаття присвячена розгляду всебічного використання естетичного виховання в навчально – виховному процесі юридичних ВНЗ з метою подальшого удосконалення професійної підготовки майбутніх юристів – правоохоронців.

Expediency of application of a systemic approach in the process of the aethetic education system in higher lawyers schools is presented in the article. The author gives a system and principles of aethetic education of lawyers.

Постановка проблеми. Актуальним питанням сьогодення є питання естетичного виховання і розвитку естетичної культури молоді. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає прилучення молодшої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості.

У Національній доктрині розвитку освіти України в XXI столітті визначено основну мету освіти, спрямованої на естетичне виховання та всебічний розвиток людини, як найвищої цінності суспільства, формування її духовних смаків, ідеалів та розвиток художньо – творчих здібностей [4].

У процесі становлення особистості з найдавніших часів особливе значення мало естетичне виховання. Здатність відчувати, сприймати, розуміти, усвідомлювати і творити прекрасне – це ті специфічні прояви духовного життя людини, що свідчать про її внутрішнє багатство. Естетичне виховання молоді, в т.ч. студентської, є не сьогодні одним з актуальних завдань педагогічної науки.

Аналіз досліджень і публікацій: За останні роки опубліковано багато праць з важливих питань теорії і методики естетичного виховання підростаючого покоління (Л.Коваль, В.Передерій, Т.Цвілих, Н.Миропольська, Г.Шевченко, А.Щербо та інші). Але в них основна увага приділяється естетичному вихованню переважно шкільної молоді. Проблема естетичного виховання студентської молоді, на жаль, дослідження ще недостатньо. Не говорячи вже про особливості естетичного виховання студентів певних спеціальностей.

Мета статті. У даній статті автор ставить за мету показати значення естетичного виховання у формуванні особистості студентів – юристів. Ця тема знайшла відображення в працях О.Бандурки, О.Скакун, Б.Седіна, Ю.Шмеленко та ін.

Під естетичним вихованням розуміється цілеспрямована система дієвого формування людини, здатної сприймати, оцінювати, усвідомлювати естетичне у житті, природі, мистецтві, жити і перетворювати світ, творити за законами краси [5, с. 23].

Система естетичного виховання тісно пов'язана із формуванням естетичних і духовних потреб та інтересів особистості, що розвивається. Соціум, природа, література, образотворче мистецтво, музика, кіномистецтво, театр активно впливають на формування особистості студентів.

Структурними компонентами естетичного виховання є естетичні почуття, естетичні оцінки, естетичні смаки та ідеали, естетичні потреби, естетична діяльність і творчий потенціал.

Вони визначаються розумовою, моральною, емоційною, духовною діяльністю людини і зумовлюють істотні зміни в її світосприйнятті, поведінці, сприяють естетичній діяльності особистості, розвитку її творчих сил та здібностей відповідно до об'єктивних законів розвитку краси [1].

Естетична свідомість молодого людини органічно пов'язана з усіма сторонами свідомості, з її світоглядом. Головною метою естетичного виховання студентів є формування здорових естетичних смаків, здатності розуміти й цінувати прекрасне, прагнення створювати його. Гарне володіння естетичною теорією надзвичайно важливе для майбутніх спеціалістів, зайнятих в різних галузях господарства, та особливо – гуманітарній сфері. Естетика потрібна представникам багатьох професій і насамперед тим, хто працює з людьми, і в силу своїх службових обов'язків, впливає на них. Такою є професія юриста, особливо судді, слідчого, прокурора, тобто тих, хто не тільки працює з людьми, але дуже часто вирішує їх долю.

Отримані результати: Діяльність майбутніх юристів – правоохоронців має складну багатогранну структуру. Вони під час роботи мають професійно поєднувати в собі кілька ролей: і керівника, і вихователя, і теоретика – дослідника, і практика – виконавця. Щоб в майбутньому успішно виконувати свою професійну діяльність, студент – юрист повинен мати дуже широкий діапазон особистих якостей: від відповідних психофізичних і морально – вольових до таких властивостей особливості, як високий професіоналізм і висока загальна культура. Не останнє місце в системі професійно важливих якостей майбутнього юриста займає його естетична розвиненість.

У навчальних планах юридичних факультетів існують курси професійної етики юриста та естетики. Але вони дають майбутнім юристам лише загальне уявлення про категорії естетики і етики, майже не впливають на формування їхньої особистості і в цілому проблему естетичного виховання студентів – юристів не вирішують.

Безумовно, головним чинником у формуванні правосвідомості майбутніх юристів є правове виховання, тобто цілеспрямований постійний вплив на студентів з метою формування у них правової культури і активної правомірної поведінки [8, с. 520].

Основна мета правового виховання майбутніх юристів – дати необхідні в роботі юридичні знання, навчити їх поважати і

додержувати закони, дотримуватися в роботі принципів справедливості і гуманізму, відстоювати права та свободи громадян, поважати їх людську гідність.

Правове виховання студентів – юристів тісно пов'язане з усіма видами соціального виховання – морального, духовного, етичного, патріотичного, естетичного і ін. Часто їх називають “субправовими”, тобто “пов'язаними з правовим”, бо всі вони залучаються до орбіти правового виховання і, за думкою багатьох вчених – правників, носять допоміжний характер [8, с. 520-521].

На нашу думку, сучасний погляд на естетичне виховання студента – юриста має полягати в тому, що воно повинно знаходитись не “в орбіті правового виховання” і носити допоміжний характер, а спочатку, в певній мірі, передувати йому, а потім постійно йти поруч, разом з етичним та духовним вихованням, доповнюючи та збагачуючи правове виховання.

Правова вихованість юриста – це його внутрішній духовно-правовий стан, в якому він знаходиться в момент прийняття важливого рішення про правову оцінку того чи іншого вчинку, про ступінь вини скоївшої його людини [2].

Рівень правової вихованості студента – юриста – це не тільки знання права і розуміння необхідності виконувати правові приписи. Він визначається ступенем сформованості у нього відношення до права і закону, як до цінностей, які знаходяться в демократичному суспільстві поза конкуренцією [6].

Питання естетичного сприйняття права займає важливе місце у визначенні своєрідного еталона поведінки майбутніх юристів, в осмисленні її правил.

Поряд з правовою освітою юристів важливо упроваджувати в їхню свідомість не тільки правові приписи та аксіоми, але і застосовувати нестандартні методики, пов'язані з антропогенними факторами, серед яких найважливіше місце займає цільове духовне та естетичне виховання, головне завдання якого – створити методологію юридичних аксіом, заснованих на моделях, які діють на “свідоме” і “підсвідоме” людини, які логічно вписуються в його світогляд, слідування яким включало б розходження поведінки майбутнього юриста з законом.

Високу загальну та правову культуру майбутніх юристів можливо забезпечити тільки шляхом формування високого рівня їхньої правосвідомості, який дозволяв би правникам адекватно сприймати закон і своє місце в правоохоронній діяльності. Головна

проблема в цьому питанні – мотивізація формування такої правосвідомості. Створення системи почуттєвого сприйняття через моделі естетичних норм (як засіб) в змозі зайняти значне місце в системі правового виховання студентів – правників, стати одним з його методів. Результатом впливу естетичного виховання на майбутніх юристів повинна стати в подальшому забезпечення ними свідомого додержання закону громадянами, як частка їх світогляду, потреба душі.

Естетично вихований юрист повинен сприймати правопорушення не тільки як певні протиправні дії, а як прояв морального “потворства” не в переносному, а в прямому сенсі. Перш ніж добиватися законслухняності громадян в своїй майбутній професійній діяльності, студенти – правники повинні усвідомити, що людина – це найвища цінність суспільства [6].

У процесі естетичного виховання майбутніх юристів формується культура поведіння, характер спілкування з громадянами, звертається увага не виразність зовнішнього вигляду, культуру мовлення, на естетичне забезпечення службових приміщень, на єдність морального й естетичного в колективі.

Естетичне виховання, долучення до світу мистецтва виявляється своєрідним захистом почуттів майбутніх правоохоронців, які постійно змушені зіштовхуватися з явищами негативними, антигромадськими, в естетичному відношенні найчастіше потворними, повинні вести боротьбу з ними, застосовуючи в повній мірі тверді дії, спрямовані на припинення проти правної поведінки та злочинних проявів громадян [7].

Як у руках лікаря перебуває здоров'я і життя людини, так і в руках юриста – долі людські, а часом і життя людей.

Тому юридичні професії належать до тих, для яких позитивні особисті якості є необхідними професійними якостями. У професійній діяльності слідчого, прокурора, працівника міліції успішність його дій визначається тим, чи зможе він переконати людей довіритися йому, викликати в людей повагу і симпатію. Досягти цього, не володіючи досить високим рівнем загальної культури, за сучасних умов неможливо.

Однією з найважливіших сторін діяльності майбутніх правоохоронців є розшукова діяльність, що полягає в збиранні необхідної інформації для вирішення професійних задач. Ця важлива частина роботи вимагає від них чималої творчої активності. Сприйняття інформації під час дослідження будь – якого об'єкта має

відбуватися не механічно, а цілеспрямовано. Правник має вміти організувати надходження інформації, правильно систематизувати й аналізувати її, відкидаючи непотрібне, постійно перевіряючи себе, аналізувати успіхи і помилки.

Майстерності цілеспрямованого і систематизованого відбирання інформації майбутнім юристам може повчитися в майстрів мистецтва. Адже в мистецтві не буває нічого зайвого. Головну перевагу прийому й переробки інформації слід вбачати не в кількості отриманої інформації, а в роботі з її відбору й асоціюванні. Здатність до асоціювання є однією з найважливіших умов успішного художнього сприйняття. Постійне спілкування з творами мистецтва й вивчення законів художньої творчості виховує в студентах здатність до асоціювання, робить більш бурхливим інтуїтивне мислення, що відіграє важливу роль у пошуковій діяльності майбутніх правоохоронців.

Важливу роль у пошуковій діяльності слідчих, прокурорів, працівників міліції відіграють спостережливність та увага. Для вироблення цих якостей студенти – юристи мають звертатися до мистецтва, а ще краще – займатися самодіяльною художньою творчістю. Так, заняття образотворчими видами мистецтва розвивають точність здорового сприйняття й спостережливність. Заняття музикою формують у людини точність, зібраність, увагу, пам'ять. Адже на одній сторінці музичного тексту може знаходитися до тисячі нотних знаків, і всі їх потрібно запам'ятати, виконати точно й вчасно, не говорячи вже про естетичну та художню сторону цієї справи.

В оперативно – пошуковій і особливо слідчій роботі правоохоронців важливе значення мають гіпотези і версії. У побудові гіпотез і версій значну роль грають інтуїція і фантазія. Побудування версії неможливе без творчої фантазії, без розвинутої інтуїції. Тому так важливо для студентів – юристів ознайомлення з механізмами художньої творчості, серйозне спілкування з мистецтвом. Мистецтво є чудовим підручником розвитку творчого мислення. Ось чому так важливо навчити майбутнього слідчого чи оперативника розумінню користуватися цим “підручником”.

Художні твори навчають людину дуже пильно вдивлятися у світ. І кожна дрібниця – це своєрідний “слід”, який може багато розповісти спостережливому оку й допитливому розуму, наділеному творчою фантазією [3].

Значне місце в діяльності правоохоронців займає комунікативна діяльність, тобто робота з людьми. Це вимагає не

тільки знання азів естетичної орієнтації, властивих різним соціальним групам, але й уміння практично володіти відповідними цим типам манерами поведіння. Такі знання допомагають юристові в його нелегкій роботі. У професійній діяльності юристові іноді доводиться показувати акторське вміння, що свідчить про високий естетичний і художній розвиток особистості юриста.

У комунікативній діяльності юриста естетичні фактори допомагають йому успішно вирішувати професійні задачі. Усе це говорить про те, що естетичне виховання повинно займати значне місце в формуванні особистості майбутнього юриста – правоохоронця, тому що естетика сприяє розвитку важливих для даної роботи професійних якостей.

Останнім часом в нашому житті поширення отримала технічна естетика, що виявилася важливим засобом створення найбільш сприятливих умов праці, підвищення її продуктивності. Комфортні умови – не розкіш, а засіб підвищення продуктивності праці. У цьому сенсі естетичні фактори займають суттєве місце в науковій організації представників будь – якої професії, у тому числі й професії юриста.

Висновки. Отже, знання в естетичній галузі дають студенту – юристу розвиток гуманістичних засад його професійної діяльності. Художні образи, які містять у собі ідеї справедливості, добра, відповідальності особистості за свою поведінку, допомагають майбутньому правнику глибше усвідомити сутність своєї професії.

Література

1. Артемова Е.С., Чипаева О.П. Некоторые теоретические и практические проблемы эстетического воспитания // Вопросы философии – 1987. – № 4.
2. Бандурка О.М. Професійна етика співробітників органів внутрішніх справ. – Х., 2001.
3. Буров А.И. Предмет и содержание эстетического воспитания, его соотношение с другими видами воспитания. – М., 1971.
4. Державна національна програма “Освіта” – К., 1994.
5. Кратный словарь по эстетике. – М., 1983.
6. Проект концепції єдиної системи естетичного виховання у загальноосвітніх школах України. // Мистецтвої освіта. – 1988 – № 1.
7. Седін Б.Г. Єдність морального та естетичного в культурі поведінки співробітників ОВС. – К., 1991.
8. Скакун О.Ф. Теория государства и права. – Х., 2004.

9. Шмеленко Ю.І. Основні засади естетичного виховання у формуванні особистості слідчого. // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2004 – № 2.

С.М.Амеліна

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ

В статье рассматриваются вопросы, связанные с трактовкой понятия “профессиональная культура”, и проблемы формирования культуры профессионального общения как компонента профессиональной культуры будущих специалистов-аграриев.

The article is dedicated to the question of “professional culture” and to analyses of ways of professional culture formation of agrarian students by means of foreign languages.

Перед сучасною педагогічною наукою і практикою у сфері професійної освіти стоїть складне завдання підготовки спеціалістів до успішної професійної самореалізації у нових умовах ринку праці. Основна проблема полягає в тому, що майбутні фахівці повинні бути готовими до виконання складних професійних завдань, які дедалі більше будуть пов'язані з професійним спілкуванням.

Сьогодення вимагає від фахівців різного профілю ґрунтовного опанування фахових знань та якісної підготовки до професійної комунікації. Різні аспекти професійної і ділової комунікації, формування комунікативних компетенцій, навичок і умінь для використання їх у рамках професійної діяльності дедалі частіше стають предметом вивчення і дисертаційних досліджень останніх років.

Найбільша кількість праць такої спрямованості присвячена професійній комунікації педагогів (Т.Атрощенко, Н.Волкова, О.Гура, І.Комарова, В.Полторацька). Проте останнім часом з'являються і дослідження у сферах професійного спілкування інших спеціалістів: економістів (Т.Шепеленко), журналістів (Л.Анпілогова), аграріїв (Л.Барановська), міжнародників-аналітиків (О.Рембач), працівників готельно-туристичної сфери (В.Монжієвська), спеціалістів інженерно-технічного профілю (В.Іванова, В.Момот), співробітників кримінальної міліції (В.Барковський).

Турбує дослідників також формування іншомовної культури (А.Арнольдів, О.Бондаревська, Є.Пассов, В.Сластьонін) та

іншомовної культурної компетенції (І.Баранова, Л.Веденіна, В.Костомаров, Є.Москаленко, П.Сисоєв, В.Сериков).

Зазначимо, що у своїх монографіях і дисертаціях, присвячених професійному спілкуванню, вчені досить близько підійшли до проблеми вивчення і формування культури професійного спілкування, але безпосередньо питання її формування у майбутніх фахівців-аграріїв ще не розглядалось.

І вітчизняних, і зарубіжних педагогів турбує насамперед проблема розвитку комунікативних якостей особистості фахівця, на вивченні якої і зосередились їх дослідження.

Розглядаючи основні документи у галузі української і європейської освіти, результати опитувань найбільших і найавторитетніших агенцій, дослідження сучасних вітчизняних і зарубіжних педагогів, можна зробити висновок, що питання підготовки сьогоденних і майбутніх фахівців переноситься у площину культури. За останні роки великого значення набула професійна культура.

Мета статті – з'ясування значення формування культури професійного спілкування в системі підготовки майбутніх фахівців-аграріїв.

Професійна культура є, власне, феноменом останніх трьох десятиліть. Саме в цей час і з'явилися дослідження, які акцентували увагу на цій стороні культури. На думку Н.Крилової, професійна культура є “вираженням зрілості і розвиненості всієї системи соціально значимих особистісних якостей, яка продуктивно реалізується в індивідуальній діяльності (суспільно-політичній, фаховій, науковій, комунікативній та ін.” [5, с. 6].

Культуру фахівця дослідниця розглядає як інтегративний показник творчого начала поведінки і діяльності в єдності і взаємодії всіх складників, до яких належать:

1. Система знань та інтересів особистості, що утворює кругозір, який формується на широкій базі інформаційного знання.
2. Система переконань, що утворює світоглядний рівень культури особистості, який формується на базі інтересів, життєвих уподобань і ціннісних орієнтацій в процесі аксіологічної діяльності, рефлексії, формування самосвідомості.
3. Система умінь і розвинених на їх основі здібностей, що утворює
4. рівень практичної діяльності, який формується на базі соціальних потреб і установок в процесі накопичення і реалізації досвіду.

5. Система індивідуальних норм поведінки і засвоєння методів діяльності, що утворює рівень регуляції соціальної поведінки особистості, який формується на базі культурних зразків і принципів поведінки через різні форми спілкування і самовиховання.
6. Система соціальних почуттів, що утворює рівень емоційної культури, який формується на базі переживань процесів діяльності і поведінки особистості.

В.Гриньова розвинула думку Н.Крилової, вбачаючи у п'яти виділених нею системах відповідність єдності культур: "Так, знання та інтереси особистості, її кругозір – це розумова культура; система переконань – світоглядна, філософська культура; третя система умінь – культура розумової праці; четверта система індивідуальних норм поведінки – культура спілкування, етична й естетична культура; п'ята система соціальних почуттів – не що інше, як культура почуттів і емоційна культура" [3, с. 69].

Обидві вчені підкреслюють, що культура спеціаліста тільки тоді може вважатися високо розвинутою, коли у нього наявна вся система соціально значимих особистісних якостей. Ми підтримуємо цю точку зору і вважаємо, що професійна культура фахівця нерозривно пов'язана з його особистісною культурою.

Реальний стан педагогіки, досвід зарубіжних і вітчизняних освітян враховано при розробці завдань, напрямів, шляхів і принципів реформування освіти, закладених у Програму "Освіта" ("Україна ХХІ століття"). Особливо важливим для нашого дослідження є декларування принципів гуманізації та гуманітаризації освіти, які трактуються у Програмі наступним чином:

- гуманізація освіти "полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволення різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи";
- гуманітаризація освіти "покликана формувати цілісну картину світу, духовність, культуру особистості і планетарне мислення" [4, с. 643].

Далі у програмі конкретизуються аспекти культури, формування яких є завданням освіти: світоглядна, правова, моральна, політична, художньо-естетична, економічна, екологічна культура. На жаль, не врахована культура спілкування, актуальність формування якої є нагальною вимогою сьогоденного суспільства.

Державна національна програма “Освіта” розглядає освіту як один із найважливіших факторів економічного і соціального розвитку держави, що має забезпечити необхідні передумови кардинального перетворення продуктивних сил України.

Згідно з цим документом вища освіта України повинна зайняти чільне місце у підготовці фахівців до праці і життя у нових умовах, які істотно відрізняються від тих, у яких зростало, навчалось, виховувалось, жило і працювало попереднє покоління. Вищі навчальні заклади освіти покликані забезпечити зрушення на ринку праці, випускаючи нову формацію спеціалістів, які завдяки своїй високій кваліфікації, ґрунтовним професійним знанням, комунікабельності і високому рівню культури зможуть зробити вагомий внесок у докорінні перетворення, що сьогодні відбуваються у суспільстві.

Традиційно вищі навчальні заклади освіти були зорієнтовані на засвоєння студентами певного обсягу загальних і фахових знань з метою їх використання у майбутній професійній діяльності. Така орієнтація особливо притаманна аграрним навчальним закладам, які відзначаються своєю консервативністю, що було зумовлено усталеними умовами життя і праці у сільській місцевості.

Проте стрімкі зміни суспільного життя, викликані глобалізацією світової економіки, інформатизацією усіх сфер життєдіяльності людини та цілою низкою інших чинників, призвели до необхідності оновлення змісту фахової освіти і переорієнтації професійної підготовки з відходом від традиційного тлумачення її як суми професійних знань, умінь і навичок. Бурхливий розвиток науки і техніки, розробка і впровадження нових інформаційних та комп'ютерних технологій спричиняють швидку втрату актуальності набутих у ВНЗ знань.

Рівень професійної підготовки сучасного фахівця визначається не лише за рівнем набутих фахових знань, умінь та навичок, але і його ціннісними орієнтаціями, готовністю і здатністю до постійного професійного самовдосконалення.

Орієнтуючись на вимоги сьогодення, слід враховувати, чого очікують від майбутніх фахівців їх потенційні працедавці.

Фірми і підприємства-працедавці, за даними опитувань, проведених компанією Graduate серед менеджерів по персоналу 200 компаній [1, с.53], висувають до випускників ВНЗ наступні вимоги:

- знання ПК;
- аналітичне мислення;
- володіння іноземною (переважно англійською) мовою;

- корпоративність, уміння працювати у колективі;
- комунікативні навички;
- орієнтованість на кар'єру;
- досвід роботи;
- володіння другою іноземною мовою.

Як видно з результатів цього опитування, ринок праці потребує фахівців з високим рівнем культури професійного спілкування, адже і уміння працювати у колективі, і володіння комунікативними навичками, і знання іноземних мов, і робота з персональним комп'ютером – все це належить до сфери культури професійного спілкування.

Згадане вище опитування виявило і недоліки підготовки молодих фахівців у ВНЗ, серед яких переважають:

- слабка загальна підготовка;
- погане знання іноземних мов;
- слабкі уявлення про бізнес-середовище;
- “відірваність” знань від реальності;
- недостатнє володіння комунікативними навичками [1, с. 54].

Розглядаючи найважливіші з точки зору працедавців вад результату вузівського процесу підготовки спеціалістів, бачимо, що одним із шляхів їх подолання може бути формування, розвиток і підвищення рівня культури професійного спілкування.

Українські дослідники, які вивчали досвід країн-учасниць Болонського процесу, відзначають, що у Європі зусиллями представників майже 100 університетів уже зроблена спроба визначення основних компетенцій фахівців. Відібрано 30 загальних компетенцій з трьох категорій: інструментальні, міжособистісні і системні.

Інструментальні – ті, що включають когнітивні здібності (здатність розуміти і використовувати ідеї та міркування, методологічні здібності, здатність розуміти і керувати оточенням, організувати робочий час, вибудовувати стратегію навчання, приймати рішення і вирішувати проблеми); технологічні уміння (уміння, пов'язані з використанням техніки, комп'ютерні навички та здібності інформаційного управління); лінгвістичні уміння; комунікативні компетенції.

До інструментальних компетенцій належать:

- здатність до аналізу та синтезу;
- уміння організувати і планувати;
- базові загальні знання;

- базові знання з професії;
- комунікативні навички з рідної мови;
- елементарні комп'ютерні навички;
- навички оперування інформацією (здатність отримувати та аналізувати інформацію з різних джерел);
- здатність вирішувати проблеми;
- здатність приймати рішення [2, с. 203].

Міжособистісні компетенції – це індивідуальні здібності, пов'язані з умінням виражати почуття і формувати стосунки, з критичним осмисленням і здатністю до самокритики, а також соціальні навички, пов'язані з процесами соціальної взаємодії і співпраці, умінням працювати в групах, брати соціальні та етичні зобов'язання. Комплекс міжособистісних навичок включає:

- здатність до критики та самокритики;
- здатність працювати в команді;
- міжособистісні навички;
- здатність працювати в міждисциплінарній команді;
- здатність співпрацювати з експертами в інших предметних областях;
- здатність сприймати різноманітність та міжкультурні відмінності;
- здатність працювати в міжнародному контексті;
- прихильність до етичних цінностей [2, с. 207].

Системні компетенції – це поєднання розуміння, відношення та знання, що дозволяють сприймати співвідношення частин цілого одна з одною та оцінювати місце кожного з компонентів у системі, здатність планувати зміни з метою удосконалення системи та конструювати нові системи. Вони охоплюють:

- здатність застосовувати знання на практиці;
- дослідницькі здібності;
- здібність до навчання;
- здатність адаптуватися до нових ситуацій;
- здатність генерування нових ідей (творчості);
- здатність до лідерства;
- розуміння культур та звичаїв інших країн;
- здатність працювати автономно;
- здатність до розробки проектів та керування ними;
- здатність до ініціативи та підприємництва;
- відповідальність за якість;
- прагнення до успіху [2, с. 211].

Якщо уважно проаналізувати вказані компетенції, виділені і класифіковані спільними зусиллями авторитетних європейських професорів і студентів та узгоджені з працевдавцями, то побачимо, що кожної з трьох сфер належать компетенції, формування яких відбувається при формуванні культури професійного спілкування. Це наводить нас на думку, що культура професійного спілкування є дуже широким явищем, палітра використання якого на даному етапі розвитку освіти поки що недооцінюється і, як наслідок, культура професійного спілкування не вивчається як окрема проблема, питання про її формування і вдосконалення не ставиться як одне з першочергових завдань при внесенні інноваційних змін у педагогічний процес аграрних ВНЗ. Адже для того, щоб формування культури професійного спілкування відбувалося належним чином, потрібні великі зміни: у мотивації і ставленні до навчання студентів; у свідомості, роботі і творчості викладачів; інноваційні зміни у організації навчального процесу у ВНЗ і, нарешті, у структурі вищих навчальних закладів. Можна констатувати, що всі ці зміни тісно пов'язані, а власне, і викликані загальними тенденціями розвитку і трансформації європейської і світової освіти.

Вивчення питання підготовки майбутніх фахівців-аграріїв дозволяє стверджувати, що здійснити підготовку компетентних і конкурентоспроможних спеціалістів на рівні міжнародних вимог неможливо формування у них культури професійного спілкування. Майбутні фахівці, яким доведеться жити і працювати у мінливому світі з глобальною економікою і необхідністю розвивати і підтримувати численні контакти різного рівня, спілкуватись у ході виконання своїх професійних завдань, без високого рівня культури професійного спілкування не зможуть бути успішними у професії, побудувати кар'єру, повністю реалізувати свій професійний і особистісний потенціал.

Література

1. Васильєва Н., Кийко Э., Максименко А. Он пришёл дать вам работу // Карьера. – 2005. – 7-8. – С. 52-57.
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г.Кременя. Авторський колектив: М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, В.Д.Шинкарук, В.В.Грубінко, І.І.Бабин. – К.: Освіта, 2004. – 384 с.
3. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти). – Харків: Освіта, 1998. – 300 с.

4. Історія української школи і педагогіки / Упоряд. О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 766 с.
5. Крилова Н.Б. Формирование культуры будущего специалиста. – М., 1990. – 142 с.

В.В.Сізов

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ДЕЯКІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статье изложены некоторые организационные и методические проблемы связанные с процессом разработки, внедрения и реализации моделей дистанционного обучения.

In article are stated some organizing and methodical problems connected with process of the development, introduction and realization of the models of the remote education.

Постановка проблеми. Кожен новий виток технологічного розвитку суспільства викликає необхідність формування адаптаційних технологій і в системі освіти.

Формування “Інформаційного суспільства” також викликає необхідність “інформатизації навчання”, де важливу у роль відіграє не тільки фактор прямого механічного застосування в навчанні результатів інформаційних технологій, але і пошук форм і методів освітніх технологій здатних адаптувати людину до соціально – економічного середовища, що змінюється – це з однієї сторони. З іншого боку, з огляду на той факт, що класичні освітні системи “не встигають” (це об’єктивний процес), за темпами зовнішнього середовища, що змінюється, то виникає необхідність тактичного рішення цієї проблеми.

Саме тому початок “століття інформатики” збігається з початком конкретних досліджень в області освітніх технологій відповідних темпам і напрямкам розвитку суспільства (початок 60-х рр. ХХ ст.). Мова йде про розробку і створення дистанційних систем навчання (далі ДН). Саме в цей період за дистанційним навчанням закріплюється соціальна функція – надати освітні послуги як можна більшій кількості бажаючих учитися, але не маючих можливості змінювати звичний спосіб життя.

На Заході вже в 60-х рр. стає зрозумілим, що головним досягненням дистанційного навчання є можливість широкої самоосвіти громадян, що направляється і контролюється вузами, що принципово розширило дидактичні рамки вищої освіти.

Необхідно також сказати про те, що дистанційне навчання стало виконувати не тільки соціальну функцію, але і соціально – економічну, тому що в силу своєї специфіки (особливо на стадії 80 – 90-х рр. ХХ ст.), максимально ліквідувало розрив між практикою й освітою, тобто НТП мав можливість оперативного рішення кадрового забезпечення. За оцінками Міжнародної Ради по дистанційному навчанню, у даний час у країнах Західної Європи, США, Японії нараховується понад 10 млн. студентів що навчаються по цій формі.

Становлення системи дистанційного навчання за кордоном пройшло тривалий шлях. Однак, уже в 70-х рр. ХХ ст. стає зрозумілим, що дистанційне навчання має потребу в цілому комплексі теоретичних досліджень з погляду дидактики, методики, технології навчання.

Дослідження і результати в даній області стали можливі тільки тоді, коли освіта стала розглядатися з боку уряду і суспільства, як найважливіший фактор економічного і соціального росту. Результатом досліджень з'явився ряд теоретичних моделей і концепцій.

Мова йде про модель “індустріалізації” освіти, яка була створена О.Петерсом (ФРН), концепція “автономності і незалежності навчання”, засновниками якої є Р.М.Деллінг (ФРН), Ч.А.Ведемейер (США), М.Дж.Мур (США), модель “взаємодії і комунікації” – Б. Холмберга (ФРН). Також можна назвати впроваджену на практиці і діючу нині “Американську синхронну модель”.

Усі теорії, концепції і моделі, намагалися в кінцевому рахунку вирішити наступні проблеми:

1. Визначити місце дистанційної освіти в системі дистанційного навчання.
2. Вирішити проблему “зворотного зв'язку” і двосторонньої комунікації (студент – викладач).

При цьому жодна з названих концепцій не є удосконаленою і постійно знаходяться в полі критики і різного роду сумнівів. І це незважаючи на те, що система дистанційної освіти на Заході починає свою історію із середини ХІХ століття.

Наприклад, у своїй статті “Проектування сучасної моделі дистанційного навчання” В.М.Монахов виділяє чотири етапи становлення і розвитку дистанційної освіти:

Перший етап – генезис і практика Дистанційної освіти (1850 – 1960 р.).

Другий етап – розвиток дистанційної освіти в особливу самостійну форму освіти (1960 – 1969 р.).

Третій етап – вироблення і твердження класичних форм дистанційної освіти (1970 – 1980 р.).

Четвертий етап – виникнення нової індустріальної форми дистанційного навчання.

При цьому автор підкреслює принципово найважливіший момент системи дистанційного навчання – базову інформаційну культуру як необхідну умову дистанційної освіти в цілому. З цим твердженням важко не погодитися. Тому що це саме та база, без якої дистанційне навчання, у тій формі, що загальноприйнята, існувати не може. Звідси може виникнути рад стратегічних і тактичних питань пов'язаних із практикою застосування закордонного досвіду системи дистанційного навчання в нашій країні. Один з них – чи можливо західні моделі застосовувати у вітчизняній системі освіти? І ця тема заслуговує на особливу увагу.

Аналіз досліджень та публікацій. Питанням розробки, аналізу проблем системи дистанційного навчання присвячені роботи вчених і фахівців – Е.Л.Носенко, С.В.Чернишенко, Н.В.Волкова, Є.Ю.Владимирська, таких російських провідних спеціалістів по теорії і практиці дистанційного утворення як: А.Ф.Ахматов, В.И.Овсянников, В.М.Монахов.

Заслуговують на особливу увагу фундаментальні розробки в даному напрямку Регіонального науково – методичного центра дистанційного навчання АПН України при Дніпропетровському національному університеті під керівництвом Е.Л.Носенко.

Варто виділити роботу з формування концепції дистанційної освіти Російських фахівців Міжвузівського центру дистанційної освіти МГОПУ ім. М.А.Шолохова, очолюваного В.И.Овсянниковим.

Мета статті – необхідність виділення найбільш принципових проблем у процесі адаптації традиційних моделей дистанційного навчання у вітчизняну систему освіти та звернути увагу фахівців на необхідність формування й удосконалювання національної концепції дистанційної освіти.

Важко заперечувати той факт, що на Заході система дистанційного навчання знаходиться під сильним впливом таких соціально – економічних явищ як раціоналізація, поділ праці, вузька спеціалізація працівника, механізація й автоматизація. Усе це фактори, що сприяють відділенню дистанційного навчання від традиційної системи освіти взагалі (класно – урочної) і вітчизняної зокрема. Відомо, що цілі, задачі, мотивація навчання в нашій системі освіти значно і традиційно відрізнялися від Західної. Тому копіювання

західних моделей ДН очікуваних результатів не дасть. Інакше чому на рівні суспільної свідомості випускник заочного відділення ВНЗ як фахівець, сприймається інакше, чим той же фахівець, але підготовлений на денному відділенні? Тому, що заочна форма навчання, а дистанційна тим більше, припускає самостійну роботу студента з навчально – інформаційним матеріалом. При цьому, організація самостійної роботи студента (часом навіть денного відділення) – це, як правило проблема ВНЗ (факультету, кафедри), але не студента. Тому що традиційно, на рівні менталітету, радянська система освіти не орієнтувалася на самостійне сприйняття студентом інформації з одного боку, з іншої, – мотивації одержання знань і перевага орієнтації студента на оцінку, а не на знання.

Іншими словами, середньостатистичний студент не має чітких навичок систематичної самостійної роботи, умінням системно, комплексно працювати з навчальним матеріалом. У всякому разі, якщо ці навички і з'являються то мова йде про старші курси ВНЗ, тому що середня школа не готує учнів до самостійних форм навчальної роботи [3, с. 80]. Звідси і сприйняття випускника заочного відділення як фахівця скромного рівня підготовки. Даний факт – один з багатьох, котрий змушує говорити про заочну систему освіти окремо і не завжди позитивно. І в тій формі, у якій воно сьогодні функціонує, як “усічене очне”, прибутковн для ВНЗ, але не ефективне для суспільства – існувати сьогодні вже не може. Одночасно з цим, заочна форма освіти – чудова системна база для формування сучасної моделі дистанційного навчання за умови його змістовної модернізації. (Саме сучасної моделі, тому що заочна освіта, на думку багатьох авторів – це і є одна з форм дистанційного навчання) [7, с. 51].

Тому багато ВНЗ сьогодні і йдуть по шляху саме модернізації заочної освіти, даний шлях, імовірно, найбільш оптимальний тому що найбільш органічний.

Наступний момент, який необхідно враховувати в плані розумного позиціонування західних моделей ДН – присутність у вітчизняної освіти пільного державного контролю за навчальною діяльністю ВНЗ, уніфікацію цього процесу. Дана система склалася в країні традиційно (у цьому немає негатива). При цьому очевидно, що формування ДН в кожному ВНЗ повинне враховувати свою специфіку й особливості. Тому, якщо держава бере на себе цю функцію, то необхідно більш послідовно (нормативно, організаційно, фінансово) забезпечувати функціонування даної форми освіти.

Наступне питання стосовно до специфіки вітчизняної системи дистанційної освіти при розробці системи ДН – це роль і місце викладача в навчальному процесі. Традиційно, система освіти в країні будувалася таким чином, що викладач – це головна ланка освітнього ланцюжка. Від уміння і професіоналізму викладача залежало (і залежить) суб'єктивне сприйняття учнем предмету чи навчальної дисципліни. При цьому, сприйняття студентом навчальної інформації у великому ступені – це процес емоційного характеру. На жаль, принцип емоційності, як основна вимога до освітнього процесу в системі ДН виявляється дуже слабко, тому дана проблема повинна компенсуватися іншими формами чи методами і виявлятися не традиційно. У будь-якому випадку, при організації ДН дане питання не може не враховуватися [2].

Отримані результати. У зв'язку з тим, що система ДН – явище багатогранне, нове, складне, то природно, що на перше місце в розробці змісту ДН виходять питання методичного характеру. Зокрема В.М.Монахов (Росія) пропонує наступні стадії проектування методичної системи ДН:

1. Формування концепції ідеально методичної системи в ДН.
2. Аналіз сутності авторських методичних систем навчання.
3. Формування знань про методичну систему навчання предмету, про механізми і логіку її проектування і банку методичного інструментарію.
4. Власне проектування методичної системи навчання в ДН.
5. Апробація проекту методичної системи навчання в умовах ДН.
6. Фіксація труднощів “запуску” проекту методики системи навчання й оперативне їхнє коректування.
7. Оцінка результатів функціонування методичної системи.
8. Навчання на практиці.
9. Перепроєктування методичної системи навчання з урахуванням виниклих практичних труднощів і протиріч, ліквідація невизначеностей.

Власне кажучи, В.М.Монахов виділяє дві групи підходів до організації системи ДН – технологічний (процесуальний), прихильником якого і є, і матеріальний (розробка складу, структури, змісту освіти) [5].

До іншої групи досліджень можна віднести наукову діяльність Е.Л.Носенко, де автор виділяє наступні компоненти ДН:

1. Визначення потреб студентів для планування та впровадження відповідних варіантів дистанційної освіти.

2. Забезпечення ВНЗ технічними засобами навчання та контролю знань студентів, створення навчальних програм.
3. Підготовка для друкованих матеріалів для дистанційного навчання, виконання аудіо – і відеозаписів що застосовуються в навчанні, розробка комп'ютерних програм.
4. Підбір персоналу для забезпечення взаємодії викладачів із студентами.
5. Створення навчального середовища [6, с. 20].

Очевидно, що обидва підходи взаємодоповнюють один одного і являють собою єдиний комплекс у системі організації ДН. І по суті справи є розгорнутою схемою моделі організації ДН М.Мура, що визначив чотири основних (універсальних) компоненти системи ДН:

1. Розробка матеріалів для забезпечення освоєння знань студентами.
2. Забезпечення спеціального каналу зв'язку між викладачем і студентом.
3. Забезпечення спеціального підходу до дизайну дистанційних курсів.
4. Розробка “філософії” дистанційного навчання для того чи іншого навчального закладу.

Очевидно, що четвертий елемент є основним, тому що буде визначати всі наступні складені елементи і напрямки організації ДН в кожному конкретному ВНЗ. Іншими словами, “філософія” (концепція) ДН, її правильний вибір, науковий підхід будуть визначати успіх чи неуспіх моделі ДН. Тому, що як і в будь-якій освітній системі центральне місце займає студент, що знаходиться на відстані від викладача і процес навчання йде в антисинхронному режимі, що викликає дуже високі вимоги до умінь студента до самоорганізації, плануванню, умінню організувати методично обґрунтовану і цілеспрямовану діяльність тобто мати культуру навчання й у рамках даного поняття інформаційною культурою освіти [4].

Виходячи з тих (часом суб'єктивних) труднощів, що можуть виникнути в процесі організації ДН, заслугове на особливу увагу методичний посібник Е.Л.Носенко, де викладається аналіз системи ДН. Наприклад, автор на основі розробок М.Мура аналізує можливі варіанти (рівні) ДН.

Перший рівень ДН – застосування програм ДН в навчальних закладах традиційного типу (для студентів заочних і вечірніх відділень).

Другий рівень організації ДН – створення спеціалізованих підрозділів чи факультетів для ДН.

Третій рівень організації ДН – створення спеціалізованого навчального закладу, що спеціалізується тільки на ДН.

Четвертий рівень організації ДН – створення консорціуму навчальних закладів для здійснення дистанційного навчання. Консорціум як правило складається з двох чи більшої кількості навчальних закладів, що здійснюють ДН.

Перший рівень ДН можна назвати рівнем “первинної стадії” ДН чи адаптаційним, коли мова йде про апробацію форм і методів ДН стосовно до умов конкретного ВНЗ. Другий рівень можна охарактеризувати як найбільш оптимальний тому що така форма виглядає організаційно завершеною, фінансово виправданою й ефективною с позицій матеріального, кадрового забезпечення навчального процесу в системі ДН.

Третій рівень організації ДН можна визначити як ідеальний. Четвертий рівень також можна вважати перехідною стадією, як варіант усунення труднощів організаційного, фінансового, а часом і кадрового характеру. У всякому разі така форма організації ДН може бути цілком прийнятною.

Говорячи про організацію системи ДН, необхідно особливо виділити тему якості кадрів і спеціалізований ВНЗ чи факультет що проблему буде вирішувати більш успішно, чим в інших формах реалізації “гібридних” систем ДН.

Необхідно сказати про те, що деякі питання організаційного характеру сьогодні зважуються на рівні Міністерства освіти і науки України [1]. Однак вже очевидно, що “Положення про дистанційне навчання”, сьогодні не працює, тому що носить загальний характер, регламентує діяльність контролюючих та реєструючих органів власного видання. При цьому вся повнота забезпечення ДН лягає на навчальні заклади. Це означає, що з обліком об’єктивних (відсутність фінансування) і суб’єктивних (додаткове навантаження на працівників ВНЗ) факторів, сутнісних просувань у системі ДН найближчим часом не буде.

Говорячи про перспективи розвитку ДН в цілому, можна сказати, що всі його сучасні моделі працюють в умовах відсутності фундаментальної теоретичної бази. Практично не мається систематичних і всебічних досліджень в області дидактики нетрадиційних форм навчання, психології навчання і засвоєння матеріалу.

Від цього страждає концептуальне, технологічне і правове забезпечення системи ДН. Можна погодитися з висновком

В.М.Монахова про те, що теоретико – педагогічні підстави ДН дотепер є розмитими, спираються на слабкоструктуровану дидактику у вигляді набору емпірично знайдених методів, засобів і правил. Усе це ускладнює створення моделі ДН, яка б відповідала сучасним вимогам.

З останніми висновками можна погоджуватися, можна заперечувати, з огляду на той факт, що на Заході також дотепер, відсутня єдина концепція ДН.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можна зробити деякі висновки:

1. Формування системи ДН повинно здійснюватися на основі підготовленості студента до самостійної роботи. У силу істотної інформаційної, мотиваційної, психологічної градації тих, яких навчають, “синхронна” (групова) модель ДН не завжди буде виправданою. Доцільно використовувати системи ДН, роблячи акцент на індивідуальний режим навчання. При цьому застосування ДН доцільно на старших курсах ВНЗ.
2. Необхідно дуже “обережно” застосовувати західні моделі системи ДН в силу специфіки (традиційності) вітчизняної системи освіти.
3. Впровадження моделі ДН в кожному конкретному ВНЗ повинне мати науково – обґрунтовану концепцію виходячи зі специфіки ВНЗ. Процес упровадження ДН необхідно починати поетапно з наступним вивченням результатів кожного етапу.
4. Розробку стратегічної концепції системи ДН повинна взяти на себе держава, залучаючи для цього достатні фінансові й організаційні ресурси. Централізовано вивчити закордонний досвід діяльності в даній сфері. Результатом такої роботи повинна бути створена національна концепція системи ДН з урахуванням усіх особливостей і специфіки сформованої системи освіти в країні і тільки після цього створювати нормативно – правову базу для регулювання системи ДН, при цьому зберігаючи самостійність ВНЗ в прийнятті тактичних рішень. Міністерство освіти і науки України повинне звернути серйозну увагу на підготовку кадрів для системи ДН.

Ситуація сьогодні може виглядати таким чином, що з однієї сторони Україна – учасник Болонських угод, з іншої, – “не встигає” за Європою в системі технологій освіти, а значить прирікає себе на вторинність національного ринку освіти, а значить ринку праці.

Література

1. Положення про дистанційне навчання. Юридичний Вісник України. 14.05.04. №8.

2. Ахматов А.Ф. Нравственность и одухотворенное образование. Педагогика. – 2003. – № 8.
3. Владимирська С.Ю. Проблеми освіти. – 2006. – № 43.
4. Волкова Н.В. Інформатизація навчання та інформаційна культура освіти. Педагогіка вищої та середньої школи. – 2006.– № 14.
5. Монахов В.М. Проектирование современной модели дистанционного обучения. Педагогика. М., 2004. – №6.
6. Носенко Е.Л., Чернишенко С.В. Методологічні аспекти забезпечення запам'ятування інформації при розробці дистанційних курсів. Методичний посібник Дніпропетровськ, 2003.
7. Овсянников В.И. Исследование коцептуальных основ дистанционного образования в условиях развития электронного обучения. МЦДО МГОПУ им. Шолохова. – М., 2004. – WWW: <http://www.mgopu.ru>.